

**ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
OVERCOMING THE CRISIS IN THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION OF
STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Грибан Г.П., Grygoriy Griban

*Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine*

Анотація. В статті розглядаються шляхи подолання кризового стану системи фізичного виховання здобувачів закладів вищої освіти. Доведено, що система фізичного виховання у закладах вищої освіти перебуває у глибокому кризовому стані і не змогла за роки незалежності України задовольнити потреб фізичного розвитку і фізичної підготовленості здобувачів. Представлені шляхи модернізації фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: фізичне виховання, система освіти, здобувачі, заклади вищої освіти, здоров'я, захворювання.

Abstract. The article considers ways to overcome the crisis of the system of physical education of students of higher education institutions. It has been proven that the system of physical education in higher education institutions is in a deep state of crisis and could not meet the needs of physical development and physical fitness of students during the years of independence of Ukraine. Ways of modernization of physical education in higher education institutions are presented.

Key words: physical education, education system, students, higher education institutions, health, diseases.

Вступ. Державна політика у галузі освіти спрямована на забезпечення здоров'я людини в усіх її складових: духовній, соціальній, психічній, фізичній. Пріоритетним завданням системи освіти є навчання людини відповідальному ставленню до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Це має здійснюватися через розвиток ефективної валеологічної освіти, повноцінного медичного обслуговування, оптимізацію режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору, залучення до фізичної культури і спорту всіх учасників навчально-виховного процесу [7, с. 10–11]. Настанова для дій актуальна і надзвичайно важлива для сьогодення, але масштабна війна рф з Україною, тривалі карантинні обмеження, пов'язані з Covid-19, повітряні тривоги, призвели до обмеження рухової активності

здобувачів закладів освіти, що потребує прийняття радикальних змін в системі фізичного виховання.

Мета дослідження полягає у пошуку шляхів виходу із кризи фізичного виховання здобувачів закладів вищої освіти в умовах сьогодення.

Матеріали та методи. Методологія наукового пошуку виходу фізичного виховання з кризового стану здійснювалася на основі філософського, загальнонаукового, і технологічного компонентів. У дослідженні було використано такі методи як аналіз літературних джерел, спостереження, бесіда, анкетування, методи математичної статистики; систематизація наукових знань з удосконалення системи фізичного виховання здобувачів закладів вищої освіти. Дослідження проведені в Житомирському державному університеті імені Івана Франка в 2022–2023 рр., в якому взяло участь 266

здобувачів другого курсу (82 чол., 184 жін.) різних факультетів.

Отримані результати. Наразі система фізичного виховання здобувачів у закладах вищої освіти перебуває у глибокому кризовому стані і не змогла за роки незалежності України задовольнити потреб фізичного розвитку і фізичної підготовленості молоді. Було завдано не виправного удару по рівню здоров'я здобувачів та якості навчально-виховної і спортивної роботи у закладах вищої освіти. Незважаючи на численні наукові дослідження, рекомендації державних органів та галузевих фахівців, кардинальних змін не було здійснено [1, с. 336]. Відомо, що нині кризовий стан системи фізичного виховання у закладах вищої освіти, поглиблюється із-за пандемії Covid-19, воєнного стану, збільшення психоемоційного стресу, зниження соціально-економічного добробуту серед всіх верств населення. Прогресує тенденція до погіршення самопочуття здобувачів, відбувається зниження їх інтересу та мотивації до занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю та спортом.

Із ліквідацією медичних пунктів і медперсоналу в закладах вищої освіти та інструкцією, затвердженою спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти й науки України від 20.07.2009 р. № 518/674, в якій констатується, що медичне обстеження учнів у загальноосвітніх навчальних закладах проводиться в установленому законодавством порядку, а заклади вищої освіти не згадуються. Це призвело до того, що у медичних закладах за місцем проживання здобувачам не рекомендують до якої медичної групи він відноситься, так як у закладах вищої освіти розподілення здобувачів на медичні групи не проводиться. При цьому оцінювання здобувачів з фізичного виховання та вплив його на загальний рейтинг навчання призводить до появи великої кількості довідок про різні

хвороби, які потребують звільнення здобувача від виконання нормативів з фізичної підготовки. Відповідно, є нові причини, щоб не займатися власним здоров'ям, не готувати себе до життєздатності, професійної діяльності і бути підготовленим до захисту суверенітету незалежності України.

Проведене опитування здобувачів, які відвідували заняття з фізичного виховання показало, що 41,5 % чоловіків та 34,2 % жінок не можуть чітко пояснити нозологію своєї хвороби, причини виникнення та профілактичні заходи і обмеження, не знають історію своєї хвороби і засоби її лікування. Наші дослідження показали, що для профілактики і лікування захворювань та зміцнення здоров'я здобувачі застосовують такі заходи: сон, пасивний відпочинок, придбання ліків, активний відпочинок, звернення до сімейного лікаря, засоби народної медицини, підвищення рухової активності, лікувальна фізична культура та ін. (табл. 1). Досить прикро, що здобувачі найбільш важливі заходи відновлення та зміцнення здоров'я вважають не первинними, а саме: підвищення рухової активності, лікувальна фізична культура, зміна режиму навчання і життєдіяльності, харчування тощо.

У літературних джерелах [2, 6, 4 та ін.] науково обґрунтовані та апробовані різні способи підвищення ефективності фізичного виховання здобувачів із відхиленнями у стані здоров'я. Однак аналіз та узагальнення педагогічної практики і результатів наукових досліджень свідчать про недостатність досліджень щодо залучення таких здобувачів до використання різних форм рухової активності, пошуку нових і вдосконалення існуючих форм фізичного виховання для підтримання належного рівня здоров'я. Зважаючи на стійку динаміку погіршення стану здоров'я здобувачів, існує необхідність корекції навчального процесу з фізичного виховання здобувачів з відхиленнями в стані здоров'я.

**Використання здобувачами заходів для профілактики захворювань
та зміцнення здоров'я (%)**

Заходи	Чоловіки (n = 82)	Жінки (n = 184)
Сон	82,9	86,4
Пасивний відпочинок	52,4	56,5
Відвідування аптеки для придбання ліків	37,8	42,4
Активний відпочинок	36,6	30,4
Звернення до сімейного лікаря	22,0	28,8
Засоби народної медицини	25,6	27,7
Підвищення рухової активності	23,2	25,5
Заняття лікувальною фізичною культурою	19,5	20,7
Зміна режиму навчання і життєдіяльності	11,0	12,5
Внесення коректив до харчування	4,9	6,0

Покращення якості навчального процесу у закладах вищої освіти потребує модернізації фізичного виховання здобувачів у сучасних умовах розвитку України на основі використання різнопланових засобів [3]. Європейська система фізичного виховання здобувачів заслуговує на те, щоб на її рівнятися, проте виникає питання, яким шляхом за існуючих умов можна прагнути до інтеграції у європейську освітню систему. Європейська модель організації занять фізичними вправами зі здобувачами потребує повного переймання зарубіжного досвіду [5]. Значущість вищевикладеного вказує на необхідність використання принципово нових, науково обґрунтованих підходів до системи фізичного виховання здобувачів.

Висновки. Першочерговим завданням кафедр фізичного виховання має бути формування інтересів, бажань та мотивів здобувачів до занять фізичними вправами. Виявлення потреб, які можуть спонукати здобувачів до активної і свідомої фізкультурно-оздоровчої діяльності. Цілеспрямована, систематична і добре організована робота із залучення здобувачів до фізкультурно-оздоровчої діяльності може стати основою зміцнення їх здоров'я.

Список літератури

1. Грибан Г.П. Управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю студентів в умовах транс формації України в європейський освітній простір. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник

наукових праць. Вип. 8 (27). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 336–341.

2. Грибан Г.П. Аналіз причин і наслідків низького стану здоров'я студентської молоді. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура і спорт. зб. наукових праць. 2011. Вип. 10. С. 207–211.

3. Грибан Г.П. Проблеми модернізації фізичного виховання студентів у сучасних умовах розвитку освіти в Україні. Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку. Харків: ФОП Озеров Г.В., 2019. С. 9–14.

4. Грибан Г.П., Гуртова Т.В., Куспиш О.В. Дієвість використання експериментальної програми фізичного виховання студенток спеціальних медичних груп ВНЗ, хворих на ожиріння. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць. За ред. О.В. Тимошенка. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2017. Вип. 4 (85) 17. С. 39–43.

5. Грибан Г.П., Тимошенко О.В., Гошко А.М., Скорий О.С. Педагогічне конструювання та проектування фізкультурно-оздоровчого процесу студентів в умовах модернізації системи фізичного виховання. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.

За ред. О.В. Тимошенка. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 4 (85) 17. С. 35–39.

6. Корягін В.М., Блавт О.З. Фізичне виховання студентів у спеціальних медичних групах : навч. посіб. Л. : Вид-во Львівської політехніки. 2013. 488 с.

7. Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. <https://zakon.rada.gov.ua>

Відомості про авторів/Information about the Authors

Грибан Григорій Петрович, доктор педагогічних наук, професор, професор ЗВО кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення Житомирського державного університету імені Івана Франка, Житомир, Україна.

Griban Grigoriy Petrovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Physical Education and Sport Improvement, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine.

e-mail: gribang@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9049-1485